

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته **حقوق جزا و جرم شناسی** است که در سال **۱۳۹۵** در دانشکده **علوم انسانی** دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای دکتر **محمد نصیری**، مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر **مهرداد رایجیان اصل** و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر **اسدالله** از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب **محمد نصیری** دانشجوی رشته **حقوق جزا و جرم شناسی** مقطع **ارشد**

تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

۱۳۹۵/۱/۲۷

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده‌ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده‌ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه می باشد، باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

دانشکده علوم انسانی

گروه حقوق

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق گرایش جزا و جرم شناسی

عنوان پایان نامه:

رویکرد جرم شناختی به جرایم موسسات خیریه

دانشجو:

محمد اصغری

استاد راهنما(اصلی):

دکتر محمد فرجیها

اسفند ۱۳۹۰

چکیده

موسسه های خیریه در جهان معاصر نوعاً با انگیزه های انسان دوستانه و به شکل غیرانتفاعی تشکیل می شوند و این موسسه ها دارای کارکردهای مهم و حیاتی می باشند. در کنار این کارکرد مثبت و مهم اجتماعی موسسه های خیریه، این موسسه ها فرصت های مناسبی را برای برخی از تخلف ها و اقدام های غیر قانونی فراهم می آورند. اعتماد زیاد مردم به موسسه های خیریه، خلاءها و نارسایی های قانونی، فقدان نظارت و کنترل موثر، عدم شفافیت در فعالیت های مالی و نیز پاسخگو نبودن نهادهای خیریه را می توان از جمله عوامل بسترساز فعالیت های انتفاعی و مجرمانه مانند کلاهبرداری، خیانت در امانت، پول شویی، فرار مالیاتی دانست.

تحقیقات حاکی از آن است که جرایم از طریق موسسه های خیریه در ایران و سایر کشورها از شیوع و فراوانی زیادی برخوردار می باشد و جرایم مذکور به ویژه جرم خیانت در امانت و کلاهبرداری در قالب موسسه ها به شکل آگاهانه و یا ناآگاهانه به کرات به وقوع می پیوندد.

اقدامات مجرمانه موسسه های خیریه می تواند اثرات و پیامدهای مخربی برای جامعه و موسسه های خیریه مشروع داشته باشد که از مهمترین پیامدهای مخرب جرایم موسسه های خیریه، سلب اعتماد عمومی افراد جامعه از موسسه های خیریه را می توان ذکر نمود.

اعضای جامعه در صورت آگاهی از این جرایم و ابعاد آن، اعتماد خود را به دستگاههای اجرایی و قضایی مربوطه از دست می دهند و این نهادها را ناکارآمد خطاب می نمایند. همچنین دیگر افراد جامعه، دیگر به هیچ موسسه خیریه، حتی موسسه های سالم و قانونی اعتماد ندارند و درصدد قطع ارتباط با این موسسه ها بر می آیند، که این امر می تواند منجر به از بین رفتن موسسه های خیریه و فرهنگ نیکوکاری در جامعه شود.

در همین راستا می توان با استفاده از تجارب سایر کشورها به تدوین و تنظیم برنامه ها و سیاست های متعددی مانند تصویب قوانین تخصصی برای بخش خیریه، آشنایی و آموزش دستگاههای پلیسی و قضایی

و بزه دیدگان نسبت به روشهای ارتكابی مجرمین و نحوه عملکرد موسسه های خیریه متخلف و شفافیت و نظارت بر موسسه های خیریه ....در جهت کنترل و پیشگیری جرایم موسسه های خیریه گام برداشت.

کلید واژگان:موسسه های خیریه،اقدامات خیرخواهانه،کلاهبرداری،خیانت در امانت،پول شویی،فرار مالیاتی،پیشگیری.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۴	۱-۱- مقدمه.....
۱۵	۱-۲- طرح مسئله.....
۱۸	۱-۳- پیشینه تحقیق.....
۲۰	۱-۴- اهداف تحقیق.....
۲۰	۱-۵- پرسش های تحقیق.....
۲۰	۱-۶- فرضیه های تحقیق.....
۲۱	۱-۷- روش تحقیق.....
۲۲	۱-۸- محدودیت های تحقیق.....
۲۲	۱-۹- سامانه تحقیق.....

فصل دوم: مفهوم شناسی و گونه شناسی جرایم موسسه های خیریه

۲۸	۲-۱- مفهوم شناسی موسسه های خیریه و دسته بندی فعالیت های این موسسه ها.....
۳۲	۲-۲- پیشینه موسسه های خیریه و سیر تحول موسسه ها.....
۳۴	۲-۲-۱- رویکرد تطبیقی.....
۳۵	۲-۲-۱-۱- فعالیتهای بخش خیریه در انگلستان.....

- ۳۷-۲-۲-۱-۲- نقش فقرزدایی موسسه های خیریه در استرالیا.....
- ۳۸-۲-۲-۱-۳- نقش بی بدیل بخش خیریه آمریکا در امر آموزش.....
- ۴۰-۲-۲-۲- موسسه های خیریه در ایران.....
- ۴۰-۲-۲-۱- فعالیت های خیرخواهانه در ایران باستان.....
- ۴۱-۲-۲-۲- افزایش اقدامات خیرخواهانه بعد از ورود اسلام به ایران.....
- ۴۲-۲-۲-۳- افول فعالیت های خیریه در دوران پهلوی.....
- ۴۳-۲-۲-۴- انقلاب اسلامی ایران و رشد چشمگیر موسسه های خیریه.....
- ۴۵-۲-۳- گونه شناسی جرایم موسسه های خیریه.....
- ۴۵-۲-۳-۱- کلاهبرداری از طریق موسسه های خیریه.....
- ۴۷-۲-۳-۱- رویکرد تطبیقی به کلاهبرداری از طریق موسسه های خیریه در حوادث خاص.....
- ۵۱-۲-۳-۱- سوءاستفاده از گرایش های مذهبی، اساس کلاهبرداری موسسه های خیریه در ایران.....
- ۵۴-۲-۳-۲- سوءاستفاده از معافیت مالیاتی موسسه های خیریه.....
- ۵۵-۲-۳-۱- رویکرد تطبیقی: فعالیت های انتفاعی تحت عنوان موسسه های خیریه و فرار از مالیات.....
- ۵۹-۲-۳-۲- فرار مالیاتی در ایران.....
- ۶۱-۳-۳- سوءاستفاده از اعتماد، مبنای جرم خیانت در امانت موسسه های خیریه.....
- ۶۳-۲-۳-۳-۱- رویکرد تطبیقی: سوءاستفاده مالی از منابع موسسه های خیریه.....
- ۶۴-۲-۳-۳-۲- رویکرد قانون مجازات اسلامی به جرم خیانت در امانت موسسه های خیریه.....

- ۶۶-۳-۴- پول شویی، جرم جدید از طریق موسسه های خیریه.....
- ۶۸-۳-۴-۱- رویکرد تطبیقی به جرم پول شویی از طریق موسسه های خیریه.....
- ۷۰-۳-۴-۲- موسسه های خیریه ایران، بستر مناسب برای جرم پول شویی.....

فصل سوم: رویکرد جرم شناسی علت شناسی به جرایم موسسه های خیریه

- ۷۵- متغیرهای تاثیرگذار بر جرایم موسسه های خیریه.....
- ۷۶-۳-۱- موقعیت امنی و عدم ارائه اطلاعات زمینه ساز فقدان شفافیت عملکرد موسسه ها.....
- ۸۳-۳-۲- نظارت و کنترل دشوار بر موسسات خیریه.....
- ۸۹-۳-۳- موقعیت اجتماعی، اقتصادی بالای مرتکبین جرایم یقه سفید.....
- ۹۶-۳-۴- نظام تقنینی و قضایی ناکارآمد.....

فصل چهارم: رویکرد جرم شناسی پیشگیری به جرایم موسسه های خیریه

- ۱۰۶-۴-۱- پیشگیری اجتماع محور.....
- ۱۰۷-۴-۱-۱- آموزش و ارتقاء سطح آگاهی عمومی جامعه و مدیران موسسه های خیریه.....
- ۱۰۹-۴-۲-۱- تجهیز رسانه ای و وسایل ارتباط جمعی.....
- ۱۱۱-۴-۳-۱- تنظیم و تدوین مجموعه قواعد رفتار.....
- ۱۱۳-۴-۱-۴- تشکیل بانک اطلاعاتی و دسترسی آسان مردم به اطلاعات.....
- ۱۱۵-۴-۲- پیشگیری وضعی.....
- ۱۱۸-۴-۲-۱- شفاف سازی عملکرد.....

- ۱۲۰.....۲-۲-۴- تقویت ساز و کارهای نظارتی و کنترلی
- ۱۲۱.....۳-۲-۴- اصلاح ساختارهای اداری و مالی
- ۱۲۵.....۳-۴- پیشگیری کیفری
- ۱۲۸.....۱-۳-۴- پیشگیری کیفری در پرتو جرم انگاری
- ۱۳۳.....۲-۳-۴- نظام ضمانت اجرا و نقش آن در پیشگیری کیفری
- ۱۳۷.....۳-۳-۴- پیشگیری از طریق نظام تعقیب و رسیدگی و صدور اجرای احکام
- ۱۴۳.....جمع بندی و نتیجه گیری
- ۱۴۹.....منابع و مآخذ
- ۱۵۶.....چکیده انگلیسی

فصل اول

مقدمه و کلیات طرح تحقیق

نیکوکاری و اقدامات خیرخواهانه دارای قدمت طولانی می باشد، که حتی می توان گفت این اقدامات، قدمتی به اندازه تاریخ بشریت و پیدایش بشر دارد. یکی از دغدغه های مهم انسان ها در طول تاریخ کمک به هموعان خود بوده و هست و اقدامات خیرخواهانه-چه به شکل فردی و چه در قالب موسسه های خیریه- در تمام کشورها و ملل وجود داشته است.

موسسه های خیریه نوعاً با انگیزه های انسان دوستانه و مذهبی و به صورت غیرانتفاعی تشکیل و اقدام به فعالیت می نمایند. اما گاهی مشاهده می شود که این موسسه ها، از اهداف اولیه و تعریف شده مندرج در اساسنامه و قوانین-در صورت وجود قانون- و اساسنامه فاصله می گیرند و اقدام به فعالیتهای غیرقانونی و مجرمانه می نمایند.

افراد سودجو با توجه به ساختار و بستر مناسب موسسه های خیریه، این موسسه ها را شناسایی کرده و در قالب آنها اقدام به فعالیتهای مجرمانه می نمایند، که اهم این جرایم عبارتند از کلاهبرداری، خیانت در امانت، پول شویی و فرار مالیاتی.

اقدامات مجرمانه موسسه های خیریه می تواند اثرات و پیامدهای مخربی برای جامعه و موسسات خیریه مشروع داشته باشد که از مهمترین پیامدهای مخرب جرایم موسسه های خیریه، سلب اعتماد عمومی از افراد جامعه را می توان ذکر نمود. افراد جامعه در صورت آگاهی از این جرایم و ابعاد آن، اطمینان خود را به دستگاههای اجرایی و قضایی مربوطه از دست می دهند و این نهادها را ناکارآمد خطاب می نمایند. همچنین افراد جامعه دیگر به هیچ موسسه خیریه حتی موسسه های سالم و قانونی اعتماد ندارند و درصدد قطع ارتباط با این موسسه ها برمی آیند، که این امر می تواند منجر به نابودی موسسات خیریه و فرهنگ نیکوکاری در جامعه شود.

۱-۲- طرح مسئله

نیکوکاری و اقدامات خیرخواهانه دارای قدمت طولانی است، که حتی می توان گفت این اقدامات، قدمتی به اندازه تاریخ بشریت و پیدایش بشر دارد و یکی از دغدغه های مهم انسانها در طول تاریخ کمک به هموعان خود بوده و هست و این اقدامات در تمام کشورها و ملل وجود داشته است.

می توان گفت اقدامات خیرخواهانه از آغاز پیدایش خود تاکنون، سه مرحله را طی نموده است که هر یک از این مراحل، ویژگی ها و شرایط خاصی را دارا می باشند:

۱- اقدامات خیرخواهانه فردی: در این مرحله اول اقدامات خیرخواهانه به شکل شخصی و فردی و به دور از هر گونه انسجام و نظم توسط افراد جامعه انجام می گرفته است.

۲- پیدایش موسسه های خیریه: با گذشت زمان و پیشرفت تکنولوژی و توسعه جوامع، اقدامات خیرخواهانه در کنار فردی بودن تحول و توسعه پیدا نمودند، و به صورت سازمان یافته و منضبط در قالب سازمان ها و بنگاه های خیریه ظهور پیدا کردند. این اقدامات غالباً به درون مرزهای یک کشور محدود و محصور می شد و جنبه برون مرزی نداشت.

۳- توسعه حوزه ی عملکرد موسسه های خیریه: با توسعه روزافزون موسسه های خیریه، این موسسه ها اقدام به کمک رسانی در سطح بین المللی و جهانی نمودند و اقدامات خیرخواهانه جنبه فرا ملی به خود گرفتند. در این مرحله، اقدامات خیرخواهانه اغلب با انگیزه های انسان دوستانه و نوع دوستی انجام می گیرد مانند کمک رسانی بین المللی در حادثه سیل پاکستان، زلزله بم و ... که منجر به مشارکت بین المللی در کمک رسانی به آسیب دیدگان شد.

موسسه های خیریه نوعاً با انگیزه های انسان دوستانه و مذهبی و به صورت غیرانتفاعی تشکیل و اقدام به فعالیت می نمایند. اما گاهی مشاهده می شود که این موسسه ها از اهداف اولیه و تعریف شده خود در قوانین- در صورت وجود قانون- و اساسنامه فاصله گرفته و اقدام به فعالیت های غیرقانونی و مجرمانه می نمایند.

در واقع افراد سودجو با توجه به ساختار و بستر مناسب موسسه های خیریه، این موسسه ها را شناسایی کرده و در قالب این موسسه ها اقدام به فعالیتهای مجرمانه می نمایند که اهم این جرایم عبارتند از کلاهبرداری، خیانت در امانت، پول شویی و فرار مالیاتی.

جرایم موسسات خیریه در اغلب کشورها به ویژه کشورهای پیشرفته، جرم انگاری و کیفر انگاری شده است و در خصوص این جرایم و تخلفات، قوانین پیشرفته و به روز حاکم می باشد که این قوانین می تواند واجد اثرات و کارکردهای مهمی در تنظیم و انسجام موسسات خیریه و فعالیتهای آنان داشته باشد. در کشور ایران با توجه به فرهنگ جامعه به ویژه فرهنگ وقف و شرعی بودن قواعد وقف، در بخش موسسه های خیریه، قوانین و مقررات جامع و مانع، که متناسب با شرایط این موسسه ها باشد وجود ندارد و فقط به شکل پراکنده چند ماده ی قانونی و آیین نامه وجود دارد.

فقدان یا خلاء قانونی در بخش خیریه، می تواند منجر به زمین گیر شدن دستگاه عدالت کیفری در برخورد با مجرمین این موسسه ها شود و نهادهای پلیسی و قضایی را در کشف، تعقیب، محاکمه و حتی پیشگیری از جرایم موسسه های خیریه با مشکل روبرو سازد برای نمونه نهادهای قضایی در مواجهه با جرایم موسسه های خیریه به دلیل مشکلات متعدد از جمله امکانات محدود کشف جرم و ... اغلب سعی می نمایند، این جرایم را تا آنجا که امکان دارد از طریق مصالحه یا مجاری مدنی حل و فصل نمایند و به ندرت به رسیدگی کیفری می پردازند.

از دیگر مسائل مهم مرتبط با موسسه های خیریه، بحث نظارت و کنترل و روشهای بازرسی بر این موسسه ها می باشد در واقع یکی از مهمترین دلایل جرایم و تخلفات موسسه های خیریه، فقدان نظارت و بازرسی دقیق بر عملکرد این موسسه ها می باشد.

کشورهای پیشگام در بخش خیریه، نهادهای تخصصی و ویژه ای را طبق قوانین، برای نظارت و کنترل بر موسسه های خیریه و عملکرد این موسسه ها تعیین نموده اند برای نمونه در کشور انگلستان، نهادها و

دستگاههای ویژه ای برای نظارت و بازرسی بر موسسه های خیریه تعیین شده است. در این کشور کمیسیون خیریه، با خاستگاه قانونی بسیار قدیمی بر موسسه های خیریه و عملکرد آنها نظارت دارد.¹

کمیسیون خیریه در این کشور متصدی ثبت موسسه های خیریه می باشد و موسسه هایی که خواهان استفاده از مزایای قانونی مانند معافیت مالیاتی و کمکهای دولتی هستند، ملزم به رعایت تشریفات ثبتی این کمیسیون می باشند. این کمیسیون به شکل مستمر و متوالی، از موسسه های خیریه گزارش عملکرد و صورت حساب مالی اخذ می نماید و موسسه ها هم بر طبق قوانین، ملزم به ارائه تمام اطلاعات مورد نیاز این کمیسیون می باشند.

گزارشات مزبور به شکل دقیق، توسط متخصصین و کارشناسان مورد ارزیابی و بررسی قرار می گیرد و در صورت مشاهده هرگونه تخلف، نقص و حتی ابهام، کمیسیون خیریه در صورت کم اهمیت بودن موضوع، خود رسیدگی قضایی را بر عهده می گیرد در غیر این صورت پرونده را به مراجع قضایی ارسال می نماید.

در ایران، نهادها و دستگاههای زیادی در ارتباط با موسسه های خیریه فعالیت دارند، که هر یک از این سازمانها به تنهایی می تواند تمام مسائل مرتبط با موسسه های خیریه را کنترل و حل و فصل نماید. این نهادها که شامل سازمان بهزیستی، سازمان اوقاف و امور خیریه و بانک مرکزی و چندین نهاد دیگر می شود، هر یک جداگانه و غالباً به شکل موازی، به برخی از مسایل مرتبط با موسسه های خیریه می پردازند و هر یک از این نهادها، برای بزرگ جلوه دادن سازمان و عملکرد سازمانی خود، در مقام بیان، موسسه های خیریه را زیر مجموعه خود معرفی می نمایند، ولی در عمل، هر نهادی موضوع و مسایل موسسه های خیریه را به سازمان دیگر محول می نماید که این امر منجر به عدم کنترل و نظارت بر عملکرد موسسه های خیریه را سبب می گردد که می تواند زمینه ساز جرایم موسسه های خیریه باشد.

اقدامات مجرمانه موسسه های خیریه می تواند اثرات مخربی برای جامعه و موسسات خیریه مشروع داشته باشد. از مهمترین پیامدهای مخرب جرایم و تخلفات موسسه های خیریه، سلب اعتماد عمومی می

---

¹ . Halloran et al., Charity law and social policy, Springer science Business media B.V, 2008, p45.

باشد. افراد جامعه در صورت آگاهی از این جرایم و ابعاد آن، اطمینان خود را به دستگاه‌های اجرایی و قضایی مربوطه، از دست می‌دهند و این نهادها را ناکارآمد خطاب می‌نمایند. همچنین افراد جامعه دیگر به هیچ موسسه خیریه حتی موسسه های سالم و قانونی اعتماد ندارند و درصدد قطع ارتباط با این موسسه ها برمی آیند، که این امر می تواند منجر به نابودی موسسات خیریه و فرهنگ نیکوکاری در جامعه شود.

در این پایان نامه برآنیم که در ابتدا با بیان مختصری از مفهوم و تاریخچه موسسه های خیریه، اقدام به تقسیم بندی فعالیت‌های موسسه های خیریه به فعالیت‌های صحیح و قانونی و فعالیت‌های مجرمانه و غیرقانونی، نماییم و در قالب فعالیت‌های نامشروع و غیرقانونی موسسه های خیریه، به گونه شناسی جرایم موسسه ها اشاره نماییم و سپس با توجه به گونه شناسی جرایم موسسه های خیریه، ضمن علت شناسی این جرایم، راهکارهای جهت کنترل و پیشگیری جرایم موسسه های خیریه ارائه دهیم.

۳-۱- پیشینه تحقیق

در زمینه سابقه تاریخی مطالعات و تحقیقات پیرامون جرایم موسسه های خیریه می توان مطالعه و تحقیقات را به دو بخش کلی تقسیم کرد:

الف- منابع فارسی

در زمینه منابع فارسی با توجه به بدیع بودن معضل جرایم مؤسسه های خیریه و همچنین آگاهی اندک آحاد جامعه وعدم توجه کارگزاران عدالت کیفری و دانشگاهیان از جرایم موسسه های خیریه، تحقیقات و مطالعات اندکی در زمینه جرایم و تخلفات موسسات خیریه انجام شده است و در این مطالعات هم بیشتر به بیان کلیات و اهمیت موضوع موسسات خیریه اشاره شده است و جرایم موسسه های خیریه عموماً در قالب جرایم یقه سفید مطرح شده است. به همین دلیل به تناسب از ادبیات جرایم یقه سفید استفاده شده است.^۱

^۱ برای نمونه می توان به مقالات جرم یقه سفید در ایران، دکتر صادق سلیمی و دکتر موسوی مجاب اشاره نمود.

ب- منابع و تحقیقات لاتین

در خصوص بخش خیریه و فعالیتهای موسسه های خیریه در کشورهای مختلف، مطالعات گسترده ای انجام شده است.^۱ اکثر تحقیقات این بخش، مربوط به نحوه و فرآیند شکل گیری موسسات خیریه و سیستم های نظارتی و کنترلی حاکم بر این موسسه ها می باشد به عنوان نمونه در یکی از این کتب^۲، به شکل کامل به مطالعه تطبیقی موسسه های خیریه در کشورهای مختلف مانند آمریکا، انگلستان، سنگاپور و ... پرداخته شده است. در این کتاب، نویسنده ابتداً به شکل دقیق خاستگاه اقدامات خیرخواهانه را در هر کشور ریشه یابی نموده است و سپس نقش و کارکرد موسسه های خیریه را در جوامع مختلف به تفصیل شرح داده است و با بیان کلیه مسائل مرتبط با موسسه های خیریه مانند جرایم و سوءاستفادهای احتمالی از این موسسه ها، قوانین و نهادهای نظارتی و کنترلی هر یک از کشورها را در این زمینه، ارزیابی و تجزیه و تحلیل نموده است.

همچنین یکی از مهمترین منابع لاتین در زمینه خیریه، تحقیقات انجام شده توسط نهادهای دولتی و غیردولتی در خصوص موسسه های خیریه و عملکرد آنها می باشد به عنوان نمونه در انگلستان و آمریکا نهادهای ذیربط به شکل ادواری-عموماً سالانه-گزارشات جامعی را در خصوص موسسات خیریه و فعالیتهای آنان اعم از فعالیت مشروع و نامشروع ارائه می دهند.

اما می توان گفت توجه شگرف به موسسات خیریه در تحقیقات و مطالعات کشورهای خارجی بالاخص کشورهای اروپایی، از حادثه تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ میلادی، و نقش این موسسات در شکل گیری این حادثه، نشات می گیرد و بعد از این حادثه موضوع موسسات خیریه و جرایم آنان، مورد بررسی فراوان قرار گرفت به عنوان نمونه نهاد دولتی وابسته به دادستانی ایالات متحده آمریکا بلافاصله بعد از حادثه

---

^۱ کتاب charity law & social policy از کاملترین منابع لاتین می باشد، که به شکل تطبیقی موسسه های خیریه چندین کشور را بررسی نموده است.

تروریستی ۱۱ سپتامبر، در سال ۲۰۰۲ گزارش مفصلی در خصوص عملکرد مؤسسات خیریه در این کشور منتشر نمود.

۴-۱- اهداف تحقیق

۱ - با شناسایی علل و عوامل ارتکاب جرایم از طریق مؤسسه های خیریه، درصد ارائه راهکارهای برای پیشگیری و کنترل جرایم مؤسسه های خیریه می باشیم.

۲ - ضمن بررسی خلاءها و نارسایی قانونی و بیان خلأهای موجود در قوانین، یک مدل مناسب قانونی متناسب با شرایط اجتماعی-فرهنگی ارائه دهد.

۳ - نحوه عملکرد نظام عدالت کیفری در زمینه رسیدگی به جرایم مؤسسات خیریه را بیان کند و با بیان چالش های فرا روی نظام عدالت کیفری در زمینه بهبود رسیدگی و تحقیقات، پیشنهاداتی را ارائه نماید.

۵-۱- پرسش های تحقیق

۱ - مؤسسات خیریه ای که مرتکب فعالیتهای غیرقانونی و مجرمانه می شوند دارای چه ویژگی ها و شاخص هایی می باشند؟

۲ - دلایل اصلی و عمده بزه دیده شدن افراد در جرایم مؤسسات خیریه چه دلایلی می تواند باشد؟

۳ - متغیرهای مؤثر در پیشگیری از جرایم مؤسسات خیریه کدامند؟

۴ - نقش قوانین و نظام عدالت کیفری در پیشگیری از جرایم مؤسسات خیریه به چه نحوی می باشد.

۶-۱- فرضیه های تحقیق

۱ - مؤسسه های خیریه ای مرتکب اعمال مجرمانه می شوند که یا به صورت غیر قانونی تشکیل شده و مراحل ثبت رسمی را طی نکرده اند و یا مؤسساتی که در ارائه گزارش عملکرد، امتناع می نمایند.

۲ - به نظر می رسد وصف خیریه موجود در این مؤسسات، تاثیر زیادی بر جلب اعتماد عمومی افراد از جمله بزه دیدگان دارد و همچنین نیازمند بودن افراد می تواند از دلایل عمده بزه دیدگی در مؤسسات خیریه باشد.

۳ - قانونمند کردن فعالیتهای مؤسسات خیریه، ارتقاء آگاهیهای عمومی، ایجاد مرجع واحد (و در صورت لزوم مراجع متعدد که وظایف مشخص و مدون دارند) در جهت کنترل و نظارت بر این مؤسسات، می تواند نقش مؤثری بر کاهش جرایم مؤسسات خیریه داشته باشد.

۴ - خلاء ها و نارسایی قانونی و قضایی در رسیدگی به جرایم مؤسسات خیریه، زمینه های تداوم این نوع بزهکاری را فراهم کرده است.

۱-۷- روش تحقیق

نوع تحقیق، تحلیلی و توصیفی می باشد و با توجه به مطالعات میدانی، به بررسی جرایم و تخلفات از طریق موسسه های خیریه پرداخته شده است. همچنین از روش های زیر در جمع آوری اطلاعات و دادههای مورد نیاز استفاده شده است:

۱ - تجزیه و تحلیل اسناد و مدارک انتظامی، قضایی مانند بررسی کیفرخواست و پروندههای موجود در دادسرا و دادگاه،

۲ - مصاحبه با بزهکاران و متهمین پروندههای جرایم و تخلفات مؤسسات خیریه.

۳ - مصاحبه با بزه دیدگان مؤسسات خیریه

۴ - مصاحبه با کارشناسان امور خیریه و دست اندرکاران مؤسسات خیریه.

۸-۱- محدودیت های تحقیق

موضوع جرایم و تخلفات از طریق موسسه های خیریه، به دلیل جدید بودن موضوع در ادبیات حقوقی کشور ایران، واجد مشکلات و سختی های فراوانی می باشد که به چند مورد از این مشکلات اشاره می نمایم.

از مهمترین مشکلات تحقیق، می توان به کمبود منابع و اطلاعات فارسی اشاره نمود. در ادبیات حقوقی ایران به دلایل متعدد مانند عدم آشنایی محققین با موضوع موسسه های خیریه و قابلیت های بالقوه این موسسه ها در انجام فعالیت های مجرمانه، کمتر به بررسی جرایم و تخلفات موسسه های خیریه پرداخته شده است.

از دیگر مشکلات تحقیق، می توان عدم همکاری و ارائه اطلاعات و آمار مورد نیاز برای بررسی جرایم موسسه های خیریه، توسط نهادهای ذیربط به ویژه دادسرا و دادگاهها، را ذکر نمود. محقق در رجوع به دادگاههای استان های مختلف با پاسخ های مشابه، عدم همکاری و ارائه پرونده مواجه شدم و فقط توانستم به تعداد کمی پرونده در خصوص جرایم موسسه های خیریه دسترسی پیدا نمایم.

۹-۱- سامانه تحقیق

پایانه نامه با رویکرد جرم شناختی به جرایم موسسه های خیریه، از سه فصل تشکیل می گردد. در فصل اول، ابتدا به دلیل جدید بودن موضوع، به بررسی مفهوم و اهمیت موسسه های خیریه و تاریخچه این موسسه ها پرداخته ایم و سپس به بررسی مهمترین جرایمی که ممکن است از طریق موسسه های خیریه ارتکاب یابد مانند جرم کلاهبرداری، خیانت در امانت، فرار مالیاتی و پول شویی اشاره شده است.

در فصل دوم با توجه به موضوع پایان نامه، که رویکرد جرم شناختی از جرایم موسسه های خیریه می باشد و بخش عمده رویکرد جرم شناختی، به علت شناسی جرایم اختصاص دارد، به علت شناسی جرایم موسسه های خیریه و بررسی متغیرهای تاثیرگذار بر این جرایم، با توجه به گونه شناسی جرایم موسسه ها در فصل اول پرداخته ایم و علل اصلی ارتکاب این جرایم را ذکر نموده ایم.